

Ks. Jarosław Czerkawski – Kielce

EWANGELIZACJA I NOWA EWANGELIZACJA W SZKOLNEJ POSŁUDZE KATECHETYCZNEJ

Wprowadzenie

Dechrystianizacja to nowe zjawisko, postępujące i w postępującym trybie przyspieszone. Rzuca ono wyzwania, których nie powinno się lekceważyć. Jego istotą jest kwestionowanie Kościoła, posiadającego światło samego Chrystusa, aby w tym świetle nauczać prawdy i miłości. Padają pytania, czy Kościół naucza rzeczywiście tego, czego Chrystus nauczał, czy żyje tak, jak naucza. Możemy zaobserwować, że reakcja pogańska wobec Kościoła czyni ogromne spustoszenia. Środki masowego przekazu reakcję tę wzmacniają i rozbudzają. Współczesny człowiek staje się świadkiem poważnego zakreću, nie tylko zaistniałego w rzeczywistości społecznej, ale przede wszystkim w rzeczywistości wartości. Następuje próba wytworzenia świata, w którym nie ma miejsca dla Boga. Kościół jak nigdy dotąd w swojej historii stoi przed konfrontacją z pogaństwem, dysponującym potężnymi siłami medialnymi i ogromnymi wpływami politycznymi. Dlatego też „Kościół jako całość, a w nim jego pasterze muszą tak jak Chrystus wyruszyć w drogę, aby wyprowadzić ludzi z pustyni ku przestrzeni życia, ku przyjaźni z Synem Bożym, ku Temu, który daje nam życie – pełnię życia”¹.

W niniejszym opracowaniu przyjrzymy się takim pojęciom, jak *ewangelizacja*, *nowa ewangelizacja* i *katecheza*. W kontekście ich wzajemnych relacji spróbujemy odpowiedzieć na pytanie: czy w szkolnej posłudze katechetycznej potrzebna jest ewangelizacja i nowa ewangelizacja? Kościół w swojej działalności katechetycznej winien być otwarty na nowe wyzwania, które niesie obecna rzeczywistość. Szczególnie dotyczy to rzeczywistości krajów, które utraciły swoją chrześcijańską tożsamość.

¹ Benedykt XVI, *Homilia podczas Mszy św. z okazji inauguracji pontyfikatu* (24 kwietnia 2005): AAS 97 (2005), ORPol 6 (274)/2005, s. 11.

1. Ewangelizacja

Od samego początku Kościół wypełnia nakaz misyjny Chrystusa, głosząc Ewangelię miłości. Przekonanie o ciągłej potrzebie misyjnej działalności i ewangelizacji świata sformułowali ojcowie soborowi w czasie obrad Soboru Watykańskiego II, stwierdzając, że

Kościół posłany przez Boga do narodów, aby był „powszechnym sakramentem zbawienia”, usiłuje głosić Ewangelię wszystkim ludziom z najgłębszej potrzeby własnej katolicyzacji oraz z nakazu swego Założyciela. Sami bowiem Apostołowie, na których Kościół został założony, idąc w ślady Chrystusa, „głosili słowo prawdy i rodzili Kościoły”. A zadaniem ich następców jest nieustannie prowadzić to dzieło, aby „nauka Boża się szerzyła i była wysławiana” (2 Tes 3, 1) i aby Królestwo Boże na całym świecie głoszone i zakładano. W obecnym zaś stanie rzeczy, kiedy nastają nowe warunki życia ludzkości, Kościół, sól ziemi i światło świata, jeszcze bardziej czuje się powołany do zbawiania i odnowy wszelkiego stworzenia, aby wszystko doznało naprawy w Chrystusie i aby w Nim ludzie tworzyli jedną rodzinę i jeden lud Boży (DM 1).

W celu właściwego zrozumienia potrzeby katechezy ewangelizacyjnej podejmiemy próbę wyjaśnienia pojęcia *ewangelizacja*.

Termin „ewangelizacja” pochodzi od greckiego słowa *euaggelizein* i oznacza przekazywanie, oznajmianie czegoś jako pomyślną wiadomość.

Jeden z pierwszych dokumentów katechetycznych, jakim jest *Directorium Catechetisticum Generale* (dalej DCG), określa ewangelizację jako „przepowiadanie o charakterze misyjnym, które ma na uwadze zapoczątkowanie wiary” (DCG 17). Dokument ten nawiązuje do nauczania Soboru Watykańskiego II, który nakłada obowiązek misyjnego głoszenia Dobrej Nowiny światu na poszczególnych członków Kościoła, w szczególności na biskupów. Należy jednak podkreślić, że terminu „ewangelizacja” nie używa się w takim określeniu, lecz stosuje się następujące terminy: „upowszechnianie nauki chrześcijańskiej”², „misje”, „głoszenie Ewangelii”, „mówienie o tajemnicy Chrystusowej”³. A zatem pod tymi pojęciami Sobór Watykański II rozumiał potrzebę mówienia o Jezusie na obszarach kuli ziemskiej, na których nie słyszano Ewangelii.

Należy zatem zastanowić się nad tym, co rozumiemy pod pojęciem „ewangelizacja”? Sięgając do definicji słownikowych, znajdziemy stwierdzenie, że ewangelizacja to „całościowy proces, dzięki któremu Kościół, Lud Boży poruszony przez Ducha Świętego, głosi światu Ewangelię Królestwa Bożego”⁴. Ponadto w definicji tej czytamy, iż poprzez ewangelizację Kościół:

² Sobór Watykański II, Dekret o pasterskich zadaniach biskupów (dalej DB), nr 13.

³ Sobór Watykański II, Dekret o misyjnej działalności Kościoła (dalej DM), nr 6, 13.

⁴ N. Canizares, *Ewangelizacja*, w: *Słownik katechetyczny*, Warszawa 2007, s. 255.

- daje świadectwo między ludźmi o (...) nowym sposobie życia i bycia;
- wychowuje w wierze tych, którzy nawracają się na Ewangelię;
- celebryje poprzez sakramenty we wspólnocie wierzących obecność Pana Jezusa i dar Ducha Świętego;
- przenika i przekształca swoją mocą cały porządek doczesny⁵.

Widzimy zatem, że ewangelizacja nie jest tylko procesem pierwszego głoszenia słowa Bożego, ale jego utrwalaniem i celebrowaniem. Kościół także poprzez ewangelizację wychowuje ludzi do uczestnictwa we wspólnocie wierzących.

W *Leksykonie teologii pastoralnej* znajdujemy stwierdzenie, że „ewangelizacja to głoszenie ludziom Jezusa Chrystusa i Jego nauki jako Dobrej Nowiny”⁶. Należy wyróżnić znaczenie terminu w sensie ścisłym i szerokim. Odnośnie do pierwszego znaczenia ewangelizacja polega na przekazywaniu nauki o Jezusie Chrystusie niechrześcijanom. W sensie szerokim pod pojęciem ewangelizacji należy rozumieć działalność całego Kościoła polegającą na pośredniczeniu w przekazie Ewangelii wszystkim ludziom poprzez liturgiczną i duszpasterską działalność⁷.

Kolejnym bardzo ważnym dokumentem, w którym znajdujemy termin „ewangelizacja” jest Adhortacja *Evangelii nuntiandi* (dalej EN) Pawła VI. W rozdziale zatytułowanym *Co to znaczy ewangelizować?* termin „ewangelizacja” określany jest jako „pokazywanie Chrystusa Pana tym, którzy go nie znają, jako kaznodziejstwo, katechizacja, chrzest i udzielanie innych sakramentów” (EN 17). Dokument stwierdza także, że „ewangelizacja jest tym samym, co zanoszenie Dobrej Nowiny do wszelkich kręgów rodzaju ludzkiego, aby przenikając je swą mocą od wewnątrz, tworzyła z nich nową ludzkość” (EN 18). Ewangelizacją jest także przepajanie samą Ewangelią ludzkiej kultury⁸.

Podkreślenia domaga się fakt, że „ewangelizacja” nie jest procesem jednorodnym. Stanowi działanie wielokierunkowe i wieloaspektowe. Należy wyróżnić w nim następujące etapy:

- świadectwo życia dawane przez wszystkich chrześcijan;
- głoszenie słowem imienia, nauki i tajemnicy Chrystusa;
- przyjęcie sercem głoszonej prawdy, co stanowi odpowiedź na usłyszane słowo
- świadectwo apostołskie, gdyż kto przyjął Jezusa, ewangelizuje innych⁹.

⁵ Tamże.

⁶ W. Przygoda, *Ewangelizacja*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, Lublin 2006, s. 254.

⁷ Tamże.

⁸ Por. EN 20.

⁹ Por. P. Tomasik, *Ewangelizacja – katechizacja – nauczanie religii w szkole*, w: *Ewangelizować czy katechizować?*, red. S. Dziekoński, Warszawa 2002, s. 25–26.

Wszystkie powyższe elementy nie mogą być rozpatrywane pojedynczo, lecz w całości. Daje to pełny i właściwy obraz, czym jest i czym powinna być ewangelizacja, rozumiana jako duszpasterska działalność Kościoła.

W Adhortacji *Catechesi tradendae* – kolejnym dokumencie opisującym rzeczywistość katechetyczną i ewangelizacyjną Kościoła – nie ma bezpośrednio odniesienia do pojęcia „ewangelizacja”. W punkcie osiemnastym czytamy, że do katechezy prowadzi:

- pierwsze głoszenie Ewangelii, czyli misyjne przepowiadanie przez kerygmat dla wzbudzenia wiary;
- działalność apologetyczna, czyli poszukiwanie argumentów skłaniających do uwierzenia oraz praktyka życia chrześcijańskiego;
- sprawowanie sakramentów;
- pełne uczestnictwo we wspólnotie kościelnej i wreszcie świadectwo życia apostołskiego i misyjnego¹⁰.

Natomiast w punkcie dziewiętnastym zatytułowanym *Katecheza i pierwsze głoszenie Ewangelii* znajduje się stwierdzenie mówiące, że katecheza jest czymś innym od ewangelizacji, która jest pierwszym głoszeniem Ewangelii¹¹.

Ważne stwierdzenie na temat ewangelizacji znajduje się w Encyklice *Redemptoris missio*. Czytamy w niej, że istnieją we współczesnym świecie sytuacje wymagające ewangelizacji i ponownej ewangelizacji. Jan Paweł II podkreśla działalność misyjną Kościoła obejmującą

narody, grupy ludzi, środowiska społeczno-kulturowe, w których Chrystus i Jego Ewangelia nie są znane, albo w których brak wspólnot chrześcijańskich wystarczająco dojrzałych, by mogły wcielać wiarę we własne środowisko i głosić ją innym grupom ludzi. To jest w ścisłym sensie misja *ad gentes*. Istnieją dalej wspólnoty chrześcijańskie, które posiadają odpowiednie i solidne struktury kościelne, mają żarliwość wiary i życia, promieniają świadectwem danym Ewangelii w swym środowisku i czują się zobowiązane do misji powszechnej. W nich prowadzona jest działalność duszpasterska Kościoła. Istnieje wreszcie sytuacja pośrednia, zwłaszcza w krajach o chrześcijaństwie dawnej daty, ale czasem również w Kościołach młodych, gdzie całe grupy ochrzczonych utraciły żywy sens wiary albo wprost nie uważają się już za członków Kościoła, prowadząc życie dalekie od Chrystusa i od Jego Ewangelii. W tym wypadku zachodzi potrzeba „nowej ewangelizacji” albo „re-ewangelizacji” (RM 33).

A zatem przed Kościołem stoi zadanie nie tylko głoszenia Ewangelii narodom, które jej nie znają, ale także ponowna reewangelizacja, w tych miejscach, w których utracono, pomimo przyjętego chrztu, wiarę.

Dyrektorium Ogólne o Katechizacji nakreślając rzeczywistość katechetyczną Kościoła i precyzując jej zadania, akcentuje, że ewangelizacja

¹⁰ Por. Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Catechesi tradendae* (dalej CT), nr 18.

¹¹ Por. CT 19.

obejmuje czyny i słowa, które stają się świadectwem i głoszeniem, nauczaniem i zaangażowaniem ludzi w przekaz wiary i jej przyjmowanie¹². Dokument stwierdza, że proces ewangelizacji podzielony jest na trzy momenty:

- działanie misyjne dla niewierzących i dla żyjących w obojętności religijnej;
- działanie katechetyczno-wtajemniczające dla tych, którzy wybierają Ewangelię i czują potrzebę odnowienia i pogłębienia wtajemniczenia;
- działanie duszpasterskie dla już dojrzałych wiernych chrześcijan w łonie wspólnoty chrześcijańskiej¹³.

Cała ewangelizacja ukierunkowana jest na głoszenie słowa, jako istotnego czynnika rozwoju wiary. Głoszenie Chrystusa jest wielkim dobrem, którym Kościół dzieli się na przestrzeni ludzkiej historii i codzienności. Ewangelizacja winna być zatem skupiona na samym Chrystusie, którego ludzie winni poznać, naśladować i z Nim przeżywać własne życie¹⁴. Należy zaznaczyć, że

w rozległym kontekście ewangelizacji szczególną uwagę poświęca się głoszeniu Dobrej Nowiny ludziom i narodom, które nie znają jeszcze Ewangelii Jezusa Chrystusa. Do nich skierowane jest „*missio ad gentes*”. Misja ta zawsze charakteryzowała działalność Kościoła, choć niektóre momenty dziejów sprzyjały jej w sposób szczególny. (...) Sobór Watykański II w Dekrecie *Ad gentes divinitus* podkreślił misyjną naturę całego Kościoła. Zgodnie z poleceniem otrzymanym od swego założyciela Jezusa Chrystusa, chrześcijanie powinni nie tylko wspierać modlitwą czy pomocą materialną misjonarzy czy osoby poświęcające się głoszeniu Ewangelii niechrześcijanom, lecz są również powołani, by osobiście uczestniczyli w szerzeniu Królestwa Bożego w świecie, na właściwy sobie sposób oraz zgodnie z własnym powołaniem. Zadanie to staje się szczególnie pilne w aktualnej fazie globalizacji, kiedy to z różnych powodów niemało osób, które nie znają Jezusa Chrystusa, migruje do krajów o długiej tradycji chrześcijańskiej i tym samym spotyka się z chrześcijanami, świadkami zmartwychwstałego Pana, obecnego w swym Kościele, a w szczególności w swym Słowie i w sakramentach¹⁵.

Każdy chrześcijanin jest powołany do głoszenia Dobrej Nowiny, gdyż winien przez całe życie być żywym członkiem wspólnoty kościelnej. Globalizacja stanowi wyzwanie dla Kościoła i samych wierzących. Przeżywanie wiary i pokazywanie tym, którzy spotykają się ze świadkiem Jezusa jest ważnym momentem ewangelizacji, a co za tym idzie katechizacji. Składane świadectwo stanowi ważny moment poznawania Chrystusa i Jego Ewangelii.

¹² Por. Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium Ogólne o Katechizacji* (dalej DOK), nr 39.

¹³ Por. DOK 49.

¹⁴ Por. Jan Paweł II, Encyklika *Redemptoris missio* (dalej RM), nr 11.

¹⁵ Synod Biskupów, XIII Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne, *Nowa ewangelizacja dla przekazu wiary chrześcijańskiej, Lineamenta* (dalej NEdPWCh), Watykan 2011, s. 6–7.

2. Nowa ewangelizacja

Nauczanie Kościoła skierowane do różnych ludzi, żyjących w odmiennych uwarunkowaniach, wychodzi naprzeciw istniejącej rzeczywistości. Kościół analizuje codzienność, dokonuje refleksji i stawia postulaty pastoralne. Dokumenty nauczania kościelnego od pewnego czasu posługują się pojęciem *nowej ewangelizacji*. Samo sformułowanie jest reprezentowane już w nauczaniu Jana Pawła II¹⁶ i mówi o skierowaniu działań pastoralnych do osób, które utraciły żywy sens wiary. Papież pisze:

Bóg otwiera przed Kościołem horyzonty ludzkości lepiej przygotowanej na ewangeliczny zasiew. Mam wrażenie, że nadszedł moment zaangażowania wszystkich sił kościelnych w nową ewangelizację i w misję wśród narodów. Nikt wierzący w Chrystusa, żadna instytucja Kościoła nie może uchylić się od tego najpoważniejszego obowiązku: głoszenia Chrystusa wszystkim ludom (RM 3).

Podstawowym zadaniem nowej ewangelizacji jest odtworzenie chrześcijańskiej tkanki wspólnot kościelnych, w krajach które słyszały już Ewangelię, a utraciły sens życia według jej wskazań¹⁷. Według Jana Pawła II

Kościół musi stawić czoło innym wyzwaniom, kierując się ku nowym horyzontom zarówno w pierwszej misji wśród narodów, jak i w nowej ewangelizacji ludów, którym Chrystus był już przepowiadany. Dziś od wszystkich chrześcijan, od wszystkich Kościołów partykularnych i od Kościoła powszechnego wymaga się tej samej odwagi, jaka pobudzała misjonarzy przeszłości, tej samej gotowości do słuchania głosu Ducha Świętego (RM 30).

W Adhortacji *Christifideles laici* Ojciec Święty podkreśla, że

Kościół musi uczynić wielki krok naprzód na drodze ewangelizacji, wkroczyć w nowy etap historii swojego misyjnego dynamizmu. W świecie, który dzięki pokonaniu odległości staje się coraz mniejszy, wspólnoty kościelne powinny utrzymywać między sobą łączność, wzajemnie wspierać swe siły i dzielić się środkami, razem się angażować w jedną, wspólną misję przepowiadania Ewangelii i życia wedle jej wskazań. „Tak zwane młode Kościoły potrzebują – zdaniem Ojców synodalnych – siły właściwej Kościołom starym, te zaś z kolei potrzebują świadectwa i zapału Kościołów młodych; w ten sposób poszczególne Kościoły wzajemnie czerpią z bogactwa swoich zasobów” (ChL 35).

¹⁶ „*Narody wszystkie, otwórzcie drzwi Chrystusowi!* Jego Ewangelia niczego nie odbiera wolności człowieka, należnemu poszanowaniu kultur, ani temu, co dobre w każdej religii. Przyjmując Chrystusa, otwieracie się na ostateczne Słowo Boga, na Tego, w którym Bóg dał się w pełni poznać i który wskazał nam drogę wiodącą do Niego” (RM 3).

¹⁷ Por. Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Christifideles laici* (dalej ChL), nr 34.

W tak sprecyzowanym imperatywie misyjnym mieści się pojęcie „nowej ewangelizacji”. Zakłada on odzyskanie dla Chrystusa społeczeństw tracących żywe rozumienie wiary i życia jej wskazaniem na co dzień. Bez wątpienia nowa ewangelizacja jest odpowiedzią na proces dechrystianizacji, który prowadzi do rozkładu i zaniku zmysłu moralnego i utraty wiary. Jak podkreśla dokument wydany na zakończenie XIII Zgromadzenia Ogólnego Biskupów o nowej ewangelizacji, tego pojęcia należy używać

na oznaczenie dążenia do odnowy, którą ma przejść Kościół, aby mógł sprostać wyzwaniom, które dzisiejszy kontekst społeczny i kulturowy stawia przed wiarą chrześcijańską, jej głoszeniem i świadectwem o niej, w konsekwencji poważnych przemian, które mają dziś miejsce. Odpowiedzią Kościoła na te wyzwania nie jest rezygnacja, zamknięcie się w sobie, lecz zapoczątkowanie operacji ożywienia własnego ciała, poprzez postawienie w centrum postaci Jezusa Chrystusa, spotkanie z Nim, który daje Ducha Świętego i siły do głoszenia, zwiastowania Ewangelii na nowe sposoby, zdolne przemówić do współczesnych kultur (NEdPWCh 5).

Nowa ewangelizacja stanowi dla Kościoła wysiłek, który wspólnota kościelna podejmuje w celu zatrzymania dechrystianizacji współczesnego świata. Kościół nie chce się zamykać wobec zaistniałych trudnych sytuacji, ale pragnie odpowiedzieć właściwymi sposobami i metodami na problem odchodzenia od wiary. Do nowej ewangelizacji wezwani są wszyscy, dla których obecność Chrystusa w świecie i dobro ludzkiego zbawienia jest ważne. Miejscem nowej ewangelizacji winna być na pewno szkoła. W dobie współczesnej jest ona miejscem nauczania systematycznej doktryny chrześcijańskiej. Ponadto ze swoim systemem klasowo-lekcyjnym stanowi także obszar, gdzie Kościół winien spełniać misyjne posłannictwo, jest zobowiązany do głoszenia Chrystusa i Jego Ewangelii. Dlatego

misyjne posłanie, które uczniowie otrzymali od Pana (por. Mk 16,15) zawiera wyraźne odniesienie do głoszenia i nauczania Ewangelii („Uczcie je zachowywać wszystko, co wam przykazałem” Mt 28, 20). Apostoł Paweł prezentuje się jako „apostół, przeznaczony do głoszenia Ewangelii Bożej” (Rz 1,1). Zadanie Kościoła polega zatem na urzeczywistnieniu *traditio Evangelii*, głoszeniu i przekazie Ewangelii, która jest „mocą Bożą ku zbawieniu dla każdego wierzącego” (Rz 1,16) i która w istocie jest tożsama z Jezusem Chrystusem (por. 1 Kor 1,24). Mówiąc o Ewangelii nie możemy mieć na myśli jedynie jakiejś księgi czy jakiegoś nauczania; Ewangelia to coś znaczenie więcej: jest ona Słowem żywym i skutecznym, które urzeczywistnia to, co znaczy. Nie jest to system prawd wiary i przykazań moralnych, ani tym bardziej program polityczny, lecz jest to osoba: Jezus Chrystus jako ostateczne Słowo Boga, które stało się człowiekiem. Ewangelia jest Ewangelią Jezusa Chrystusa. Nie tylko w tym sensie, że jego treścią jest Jezus Chrystus. O wiele więcej, Jezus Chrystus, poprzez Ducha Świętego jest również promotorem i podstawowym podmiotem jej głoszenia, jej przekazu. Celem

przekazu wiary jest zatem urzeczywistnienie tego spotkania z Jezusem Chrystusem, w Duchu, aby dotrzeć do Ojca Jego i naszego, i móc Go doświadczyć (NEdPWCh 11).

Zapoznanie z Ewangelią, z Jezusem oraz całą doktryną chrześcijańską w szkolnym nauczaniu spełnia katecheza. Ale w katechezie uczestniczą często uczniowie, którzy utracili sens wiary. Pomimo przyjętego chrztu nie żyją prawdą Ewangelii i tak naprawdę Chrystusa nie znają. Stąd rodzi się postulat w naszych rozważaniach, by ukazać *katechezę*, jako jeden z wymiarów pastoralnej działalności Kościoła.

3. Katecheza i katechizacja

W samym centrum katechezy znajduje się przede wszystkim Osoba: Jezus Chrystus z Nazaretu, Jednorodzony Syn Ojca... który cierpiał i umarł za nas i który teraz, ponieważ zmartwychwstał, żyje z nami na zawsze (...). Katechizować... to odkrywać w Osobie Chrystusa cały odwieczny zamysł Boży, który w Nim się wypełnił. To dążyć do zrozumienia znaczenia czynów i słów Chrystusa oraz znaków dokonanych przez Niego. Celem katechezy jest „doprowadzenie do komunii z Jezusem Chrystusem (...). Bo tylko On sam może prowadzić do miłości Ojca w Duchu Świętym i uczestnictwa w życiu Trójcy Świętej” (KKK 426).

Według katechizmu do zadań katechezy należy głoszenie osoby Jezusa Chrystusa. Katechizować to podawać do wiadomości uczniom cały Boży zamysł związany z odkupieniem, które zrealizowało się w Jezusie Chrystusie.

Leksykon teologii pastoralnej określa, że katecheza stanowi jedną z podstawowych form posługi słowa w Kościele. Greckie *katechein* jest słowem złożonym z dwu członów: *kata* – przedrostka wyrażającego ideę dynamiki w kierunku pionowym (z góry na dół), oraz czasownika *echeo* – *brzmieć*. Złożenie *katechein* oznacza *rozbrzmiewać*¹⁸. Podmiotem dla tego czasownika jest słowo, którego „rozbrzmiewanie” należy rozumieć, jako wywoływanie reakcji u jego odbiorcy¹⁹. *Encyklopedia chrześcijaństwa* podaje podobne wskazówki etymologiczne. Czytamy w niej, że „sam wyraz pochodzi od greckiego «*katecheo* – nauczam żywym głosem». Oznacza więc rezonans, jaki słowo wiary wywołuje w sercu słuchacza, w którym zostaje przyjęte i pogłębione, aby stać się dla niego sensem życia i normą w postępowaniu”²⁰.

¹⁸ Por. R. Murawski, *Katecheza*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, red. R. Kamiński, Lublin 2006, s. 344.

¹⁹ Por. P. Tomasik, *Katechetyka fundamentalna*, w: *Historia katechezy i katechetyka fundamentalna*, red. J. Stala, Tarnów 2003, s. 202.

²⁰ S. Lanza, *Katecheza*, w: *Encyklopedia chrześcijaństwa*, Kielce 2005, t. II, s. 167–169. Por. E. Alberich, *Katecheza*, w: *Słownik katechetyczny*, red. J. Gevaert, K. Misiaszek, Warszawa 2007, s. 397.

Korzystając z informacji dotyczących etymologii interesującego autora terminu, warto pogłębić analizę jego rozumienia, zaprezentowanego w przytoczonych definicjach. Należy powiedzieć, że ukazują one katechezę jako słowo w potrójnym aspekcie, a mianowicie jako:

- słowo żywe,
- słowo wiary,
- słowo wywołujące reakcję czyli skuteczne.

W tym kontekście podkreślenia wymaga fakt, że katecheza to termin specyficznie chrześcijański i ma pochodzenie biblijne. I na pewno jest prze-powiadaniem słowa Bożego, jako żywego, skutecznego i zdolnego wywołać odpowiednią reakcję u słuchającego²¹.

Według *Polskiego Dyrektorium Katechetycznego* (dalej PDK)

istotną trudność w zrozumieniu, czym jest katecheza, stanowi brak ścisłej definicji. Przyczyny tego stanu rzeczy można upatrywać w różnym rozumieniu katechezy przez Kościół na przestrzeni wieków, spowodowanym troską dostosowania katechezy do różnych sytuacji duszpasterskich i potrzeb pastoralnych (PDK 16).

Powyższe słowa z *Dyrektorium* wskazują na pewną trudność, która rodzi się przy konstruowaniu definicji katechezy. Spróbujemy jednak zdefiniować to typowo kościelne pojęcie.

Odwołując się do tego punktu *Dyrektorium*, należy stwierdzić, że pojęcie katechezy jest „bardzo bogate i dlatego niezwykle trudno jest wyrazić za pomocą jasnej definicji całe bogactwo treści, które to pojęcie w sobie zawiera”²². *Directorium Catechetisticum Generale* katechezę rozumie jako pogłębione głoszenie orędzia, zawierającego trzy elementy: biblijny, teologiczny oraz element egzystencjalny²³, gdzie podstawowym elementem pozostaje wymiar biblijny²⁴.

Jan Paweł II w Adhortacji *Catechesi tradendae* definiuje pojęcie katechezy jako wychowywanie „w wierze dzieci, młodzieży i dorosłych” (CT 18), które obejmuje „nauczanie doktryny chrześcijańskiej przekazywane na ogół w sposób systematyczny i całościowy, dla wprowadzenia wierzących w pełnię życia chrześcijańskiego” (CT 18). Takie rozumienie katechezy podejmuje *Katechizm Kościoła Katolickiego*, stwierdzając, że katecheza łączy się z ważnymi elementami pastoralnej posługi Kościoła, chociaż się z nimi nie utożsamia²⁵. Dalej dokument ten stwierdza, że „katecheza jest ściśle złączona

²¹ Por. R. Murawski, *Katecheza*, art. cyt. s. 344.

²² Por. P. Tomasik, *Katechetyka fundamentalna*, w: *Historia katechezy i katechetyka fundamentalna*, red. J. Stala, Tarnów 2003, s. 201.

²³ Por. *Directorium Catechetisticum Generale* (dalej DCG), nr 18.

²⁴ Por. tamże.

²⁵ Por. KKK 5–6.

i związana z całym życiem Kościoła. Od niej bowiem w największej mierze zależy nie tylko rozprzestrzenianie się Kościoła, w świecie i jego wzrost liczebny, ale jeszcze bardziej jego rozwój wewnętrzny i jego zgodność z zamysłem Bożym” (KKK 7).

Dyrektorium Ogólne o Katechizacji ujmuje katechezę w szerokim spektrum rozumienia tego pojęcia i określa ją jako „szczególną formę posługi słowa, która doprowadza do dojrzałości nawrócenie początkowe, aż do uczynienia z niego żywego, bezpośredniego i czynnego wyznania wiary” (DOK 92). Według DOK celem katechezy jest „konkretna pomoc w żywym, bezpośrednim i czynnym wyznaniu wiary”²⁶. Katecheza umieszczana w konkretnym kontekście głoszenia słowa stanowi ważny element umacniania i pogłębiania wiary. DOK w ramach posługi słowa do form katechezy zalicza:

- przepowiadanie misyjne,
- katechezę przedchrzcielną,
- katechezę pochrzcielną,
- formę liturgiczną,
- formę teologiczną²⁷.

Formy te stanowią istotny element katechetycznej posługi Kościoła. Należy także wymienić, że w ramach tych form DOK mówi o katechezie wtajemniczającej oraz katechezie stałej²⁸. Te dwie formy katechezy winny mieć charakter systematyczny i służyć wtajemniczeniu osób, które przyjmują słowo Boże.

Przywołane definicje sugerują, że katecheza jest żywym słowem przekazującym doświadczenie wiary i mającym na celu rozwinięcie jej u odbiorcy. Gdyby poprzestać na tak rozumianej definicji katechezy, która skupia się na analizie procesu przekazu słowa, nie uchwyci się sedna problemu. Z podobnego określenia przekazu nauki wiary mógłby bowiem korzystać język religijny różnych wyznań. Tymczasem katecheza jest terminem specyficznie chrześcijańskim i ma pochodzenie biblijne²⁹. Odnajdując jej określenie na kartach Nowego Testamentu, zauważamy, że istotnie mamy do czynienia z żywym słowem wiary, przepowiadany w celu wzbudzenia i pogłębienia znajomości Boga u słuchaczy. Przedmiotem tej wiary jest Jezus Chrystus. Osoba Jezusa Chrystusa nadaje właściwe znaczenie katechezie. Katecheza pochodzi od Chrystusa i stanowi przekazywanie Jego słowa³⁰. Bez tego odniesienia pojęcie katechezy jest niezrozumiałe, a próby jej zdefiniowania tracą sens. To z nakazu samego Chrystusa głosi się Jego naukę wszystkim ludziom: *Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody, udzielając im chrztu w imię Ojca i Syna,*

²⁶ Por. DOK 66.

²⁷ Por. DOK 52.

²⁸ Por. DOK 51.

²⁹ Por. R. Murawski, *Katecheza*, art. cyt. s. 344.

³⁰ Por. CT 6, 9.

i Ducha Świętego. Uczcie je zachowywać wszystko, co wam przykazałem (Mt 28,19-20; por. Mk 16,15-16).

Warto podkreślić, że katecheza ma naturę eklezjalną. *Dyrektorium Ogólne o Katechizacji* podaje, że „katecheza jest ze swojej istoty aktem eklezjalnym. Prawdziwym podmiotem katechezy jest Kościół, który, kontynuując posłanie Jezusa Nauczyciela i ożywiany przez Ducha Świętego, został posłany, by być nauczycielem wiary” (DOK 78). *Dyrektorium* rozumie katechezę jako akt eklezjalny, wpływający z powołania wspólnoty Kościoła do głoszenia Ewangelii³¹. Wspólnota wierzących jest więc odpowiedzialna za przekazywanie nauczania swojego Mistrza. Katecheza karmi się bowiem wiarą Kościoła i jednocześnie włącza do wspólnoty lokalnego i powszechnego Kościoła, tworzy rodzinę eklezjalną³².

Katecheza stanowi pogłębioną formę przepowiadania słowa Bożego i dokonuje się we wspólnocie kościelnej, ponieważ w

katechezie przez nauczanie przekazywany jest Chrystus, Słowo Wcielone i Syn Boży, wszystko zaś inne o tyle, o ile do Niego się odnosi; naucza sam Chrystus, a każdy inny nauczający – jedynie w tej mierze, w jakiej jest Jego zwiastunem lub tłumaczem i w jakiej Chrystus mówi przez jego usta... (KKK 427).

Jeśli nawet nauczanie katechetyczne odbywa się w szkole, winno mieć swoje odniesienie do wspólnoty Kościoła, w szczególności do parafii. Ta posługa zawiera w sobie elementy ewangelizacji, gdyż w szkole pracują, a także uczęszczają do niej osoby niewierzące lub takie, które wiarę utraciły.

4. Katecheza ewangelizacyjna w szkole

Począwszy od czasów apostoelskich Kościoł wiernym, jak i tym, którzy wyrażali pragnienie przyjęcia chrztu, ofiarował słowo Boże, a posługę jego głoszenia wypełniał w bardzo zróżnicowany sposób³³. Do momentu przyjęcia systemu klasowo-lekcyjnego istniała wielowymiarowość i różnorodność koncepcji głoszenia katechetycznego. Od chwili, w której katecheza stała się obecna w szkole, poszukuje się zarówno metod, jak i form, które w możliwie optymalny sposób usprawniłyby proces uczenia-nauczania i uczyniły katechezę efektywną³⁴. Tworząc poszczególne modele katechezy, zawsze miano na uwadze

³¹ Por. A. Offmański, *Pojęcie i natura katechezy*, w: *Katecheza Kościoła w świetle Dyrektorium Ogólnego o Katechizacji*, praca zbiorowa, Kraków 1999, s. 87.

³² Por. DOK 79.

³³ Por. DOK 51.

³⁴ Por. A. Offmański, *Model katechezy ewangelizacyjnej w dokumentach Kościoła*, w: *Ewangelizować czy katechizować?*, red. S. Dziekoński, Warszawa 2002, s. 53–54.

dobro katechizowanego. Kościół przez swe działania pragnął doprowadzić słuchającego słowo do pełnej zażyłości z Chrystusem i pokazanie, kim On jest, jakim było Jego życie i jaka była posługa Mesjasza³⁵. Systematyczny przekaz orędzia został wpisany w katechetyczną posługę Kościoła. Niemniej katecheza szkolna jest nie tylko realizacją utrwalania wiedzy, ale wpisuje się w element misyjny Kościoła. Należy zatem podkreślić, że „katecheza umieszczona w ramach misji ewangelizacyjnej Kościoła jako jej istotny «moment», przyjmuje od ewangelizacji dynamizm misyjny, który ożywia ją wewnętrznie i kształtuje jej tożsamość” (DOK 59). Ponadto stanowi realizację nakazu misyjnego Chrystusa, danego Kościołowi³⁶. Ten ewangelizacyjny dynamizm katechezy domaga się opracowania modelu katechezy ewangelizacyjnej, która będzie realizowana w szkole.

Ewangelizację należy traktować jako istotny element obecności Kościoła w szkole. Stanowi ona fundamentalny wymiar działalności Kościoła. Do ewangelizowania powołani są wszyscy, również katechizujący. Dlatego katecheza ewangelizacyjna stanowi zespolenie, a także przenikanie i przemianę środowisk współczesnego świata³⁷. Należy stwierdzić, że

ewangelizacja jest zatem postawą śmiałości, odważnym sposobem postępowania. Jest zdolnością chrześcijaństwa do odczytania i zrozumienia nowych kontekstów, które pojawiły się w ostatnich dziesięcioleciach w ramach dziejów ludzkości, aby w nich się zdomowić i przemienić je w miejsca świadectwa i głoszenia Ewangelii. Owe konteksty były już wiele razy analitycznie badane i opisywane; chodzi tu o konteksty społeczne, kulturowe, gospodarcze, polityczne, religijne (NEdPWCh 6).

A zatem widzimy w tym kontekście potrzebę stworzenia modelu katechezy ewangelizacyjnej, która będzie obecna w szkole i posłudze Kościoła.

W Adhortacji *Catechesi tradendae* Jan Paweł II wyjaśniając pojęcie katechezy, umieszcza ją w kontekście ewangelizacji. Stwierdza, że

w praktyce katechetycznej (...) taka droga nauczania, choć najlepsza, musi liczyć się z faktem, że często pierwsza ewangelizacja nie miała miejsca. Pewna liczba dzieci, ochrzczonych w okresie niemowlęctwa, przystępuje do katechizacji parafialnej bez żadnego wprowadzenia w wiarę, nie kierowana jeszcze żadnym wyraźnym i osobistym związkiem z Jezusem Chrystusem, obdarzona jedynie zdolnością do wierzenia, daną im przez chrzest i obecność Ducha Świętego; uprzedzenia środowiska rodzinnego, niezbyt chrześcijańskiego, lub wychowanie w duchu tzw. pozytywizmu, szybko prowadzą do powstania licznych oporów. Dołączyć także trzeba tu dzieci nie ochrzczone, których rodzice godzą się dopiero późno na wychowanie religijne. Stąd zdarza się, że z powodów wyżej podanych

³⁵ Por. DOK 41.

³⁶ Por. DOK 59.

³⁷ Por. A. Offmański, *Model katechezy...*, art. cyt., s. 61–62.

ich katechumenat w dużej mierze odbywa się w czasie normalnej katechizacji. Również liczni młodzi i dorastający, chociaż zostali ochrzczeni, uczęszczali systematycznie na katechizację i przyjęli sakramenty, wahają się jeszcze długo, czy oddać całe życie Jezusowi Chrystusowi, o ile w ogóle pod pozorem wolności nie starają się uniknąć wychowania religijnego. Na koniec i dorośli bynajmniej nie są zabezpieczeni przed pokusą zwątpienia lub odrzucenia wiary, zwłaszcza wskutek oddziaływania środowiska niewierzącego. Oznacza to, że katecheza często winna troszczyć się nie tylko o umocnienie wiary i jej nauczanie, ale z pomocą łaski także o jej stałe rozbudzanie. Niech otwiera serca, nawraca i w ten sposób sprawia, aby ci, którzy dotąd stoją u progu wiary, całkowicie przyłgnęli do Jezusa Chrystusa. Troska ta w pewnej mierze określa i ukierunkowuje zakres, język i metodę katechezy (CT 19).

Papież manifestuje zatem pragnienie, aby w ramach katechizacji miała miejsce ewangelizacja, wyrażająca się językiem i metodą zrozumiałą dla współczesnych ludzi.

W poszukiwaniu aktualnej wizji katechezy *Dyrektorium Ogólne o Katechizacji* proponuje jako wzorzec katechumenat praktykowany w pierwotnym Kościele, a który cały czas jest obecny w krajach misyjnych. Ma on być inspiracją dla współczesnej katechezy po to, aby w krajach znających orędzie zbawienia na nowo rozbudzić zapal do wiary³⁸. Katechumenat dokonujący się na trzech etapach ma służyć katechezie ewangelizacyjnej obecnej w szkole. Tworzy ją:

- moment inicjacji polegający na przechodzeniu od obserwacji życia chrześcijańskiego do spotkania z Chrystusem;
- moment wejścia na drogę ewangelizacyjną, czyli wejście we wspólnotę eklezjalną;
- moment przygotowania wspólnoty do dzieła ewangelizacji i dzielenia się przez świadectwo słowem Bożym oraz życiem zakorzenionym w Chrystusie³⁹.

Należy zatem stwierdzić, że tradycyjny model katechezy już nie wystarcza i Kościół winien poszukiwać nowego sposobu do przekazywania orędzia miłości. Rodzi się pytanie, w jaki sposób rozbudzić zainteresowanie już ochrzczonej osobą Jezusa. Na pewno ma to się także dokonywać w ramach katechezy, która może przybrać postać katechezy ewangelizacyjnej opartej na katechumenacie⁴⁰.

Katechezie, będącej systematycznym przekazem prawd wiary, winna towarzyszyć ewangelizacja, a w dobie współczesnej laicyzacji kultury zachodniej – nowa ewangelizacja. Coraz częściej zdarzają się sytuacje,

³⁸ Por. DOK 88.

³⁹ Por. A. Offmański, *Model katechezy...*, art. cyt., s. 67.

⁴⁰ Por. Z. Marek, *Jezus Chrystus w katechezie ewangelizacyjnej*, w: *Ewangelizować czy katechizować*, dz. cyt., s. 90.

w których wiara ludzi ochrzczonych nie rozwinęła się, a na katechezę szkolną uczęszczają ludzie religijnie obojętni⁴¹. Dlatego podczas katechezы szkolnej i przyparafialnej winno stworzyć się takie warunki, które pobudzą, ożywią i rozwiną wiarę. Dla owocności katechezы potrzebna jest ewangelizacja. Katecheza szkolna domaga się zatem nowej ewangelizacji, ponieważ sama katecheza ma prowadzić nie tylko do nawrócenia, ale realizacji planów zbawienia w ludzkim życiu i do umocnienia we wspólnocie eklezjalnej⁴², a

przekazywać wiarę oznacza stwarzać w każdym miejscu i w każdym czasie warunki, aby mogło dojść do owego spotkania między ludźmi i Jezusem Chrystusem. Wiara jako spotkanie z osobą Jezusa ma formę relacji z Nim, wspomnienia Go (w Eucharystii) oraz kształtowania w sobie mentalności Chrystusa, w łasce Ducha (NEdPWCh 11).

Należy zatem podkreślić, że klasa szkolna, w której znajdują się uczniowie zaangażowani religijnie, jak również obojętni na prawdy wiary, stanowi dobre środowisko ewangelizacyjne. Zetknięcie się z Ewangelią następuje bowiem poprzez relację z wierzącymi, którzy stają się świadkami wiary⁴³.

Z powyższych rozważań wynika postulat obecności katechezы ewangelizacyjnej w szkole. Winna ona zawierać w sobie zarówno elementy ewangelizacji i będzie się wówczas odnosiła do uczniów niewierzących, pragnących poznać Chrystusa, jak również elementy nowej ewangelizacji dla tych, którzy zostali ochrzczeni, a nie rozwinęli lub utracili wiarę.

Zakończenie

„Kościoły o chrześcijaństwie dawnej daty, zmagając się z dramatycznym zadaniem nowej ewangelizacji...” (NEdPWCh 10). Stwierdzenie to jest wołaniem o *nową ewangelizację*, która staje się nagłą potrzebą katechetycznej posługi Kościoła w parafii i szkole. Należy zauważyć, że istnieje wzajemna relacja między katechezą a ewangelizacją. Owa wzajemna relacja prowadzi do konkluzji, że w wymiarze ewangelizacyjnym katecheza będzie zawierała następujące elementy:

1. wychowywania – który będzie przepowiadaniem Chrystusa, głoszeniem orędzia Bożego i służbą człowiekowi;
2. nauczania – który winien być rozumiany w sensie biblijnym i odnosi się do rzeczywistości wiary;
3. inicjacji – który będzie rozumiany jako wtajemniczenie w wiarę;

⁴¹ Por. J. Neumann, *Dlaczego katecheza ewangelizacyjna?*, w: *Ewangelizować czy katechizować*, dz. cyt., s. 140.

⁴² Por. B. Twardzicki, *U źródeł katechezы. Podstawowe zagadnienia z katechetyki fundamentalnej i materialnej*, Przemysł 2012, s. 198.

⁴³ Por. J. Neumann, *Dlaczego katecheza...*, art. cyt., s. 141.

4. ewangelizacji – który należy rozumieć jako wychowywanie chrześcijan w poczuciu ich tożsamości jako ochrzczonych, wierzących i członków Kościoła⁴⁴.

Kościół pragnie głosić Ewangelię w każdym środowisku, w którym żyje człowiek. Stanowi to powinność Kościoła, szczególnie w odniesieniu do tych, którzy nie spotkali jeszcze żywego Chrystusa. W szkole, jeśli uczniowie będą otwarci na treści religijne, mogą wówczas po raz pierwszy spotkać się z żywym Zbawcą, odnaleźć motywy rozwoju wiary, a ponadto odkryć sens życia i powołania⁴⁵. Stąd wydaje się, że należy wprowadzać *nową ewangelizację* do posługi katechetycznej w szkole.

W konkluzji niniejszych rozważań warto zwrócić uwagę na słowa ks. B. Twardzickiego, który stwierdza:

Kiedyś środowisko, w jakim wzrastali uczniowie, było jednolite, zarówno to najbliższe (rodzina), jak i dalsze (sąsiedztwo, parafia, szkoła). Prócz tego, przeniknięte było ono atmosferą wiary, prawości, pozbawione negatywnego oddziaływania. Dlatego mogło spełniać rolę wychowawczą, zapewniało formację zarówno humanistyczną, jak i religijną; oddziaływało bezpośrednio dzięki świadectwu ludzi i opinii środowiska. Zarówno szkoła, jak i katecheza mogły ograniczyć się do przekazu wiedzy (także religijnej) i do jej uporządkowania⁴⁶.

Dalej podsumowuje, że dziś nie można liczyć na środowisko, nawet na rodzinę, która przyjmuje negatywną postawę wobec Boga i Kościoła. W podobnych warunkach brak autentycznego świadectwa, powoduje wielkie szkody i rodzi się propozycja *życia na luzie*, bez jakichkolwiek zobowiązań i odpowiedzialności. Model ten często potęgują media poprzez przeróżne programy⁴⁷.

Wobec takiej rzeczywistości jedynym wyjściem jest podjęcie trudu

nowej ewangelizacji, która jest (...) synonimem misji; wymaga umiejętności rozpoczynania od nowa, przekraczania granic, poszerzania horyzontów. Nowa ewangelizacja jest przeciwieństwem samowystarczalności i polegania na sobie samym, mentalności *status quo* i takim pojmowaniu duszpasterstwa, które sądzi, że wystarczy dalej postępować tak, jak się postępowało zawsze. Dziś „business as usual” już nie wystarcza. Jak starają się zaznaczyć niektóre Kościoły lokalne, nadszedł czas, by Kościół wezwał swe wspólnoty chrześcijańskie do nawrócenia duszpasterskiego, ukierunkowania swych działań i struktur na misję (NEdPWCh 10).

⁴⁴ Por. S. Dziekoński, *Rodzina chrześcijańska w katechezie ewangelizacyjnej*, w: *Katecheza ewangelizacyjna w rodzinie, parafii, szkole*, red. S. Dziekoński, Warszawa 2002, s. 34–42.

⁴⁵ Por. K. Misiaszek, *Potrzeby i możliwości wprowadzenia elementów ewangelizacji do nauczania religii w szkole*, w: *Katecheza ewangelizacyjna w rodzinie, parafii, szkole*, dz. cyt., s. 175.

⁴⁶ B. Twardzicki, *U źródeł katechezy...*, dz. cyt., s. 257.

⁴⁷ Por. tamże.

Obecność w szkole katechezy z elementami ewangelizacyjnymi i nowej ewangelizacji wydaje się słusznym postulatem.

Summary

EVANGELIZATION AND NEW EVANGELIZATION IN SCHOOL CATECHESIS

Dechristianisation is a new phenomenon, progressing and accelerated in a progressing mode. It issues challenges which no one should ignore. Its essence is to question Church, which possess light of Jesus Christ himself to teach truth and love in this light. The questions are arising whether Church teaches actually what Jesus Christ taught, whether the representatives of church lead their life in the way Church teaches. We may observe that pagan reaction to Church wreaks huge havoc. Mass media strengthen and trigger off this reaction. A contemporary man becomes a witness of a serious change, which not only has existed in a social reality but above all in reality of values. There is an attempt of creating the world where there is no place for God.

Church feeling responsible for preaching the word of Christ in the world, tries to defy this dangerous and alarming phenomenon. For this it uses tools which have been proven and present at Church since the beginning of its existence. Evangelization and catechesis are such tools. Evangelization comprises countries in which people haven't heard about an address of salvation. Catechesis and catechization resulting from the former which systematically hand over Christian doctrine are present in countries of consolidated Christianity. In the ensuing reality, Church is seeking new solutions. New evangelization, of which John Paul II said as the first person surely belongs to such solutions. It should comprise countries in which Gospel was preached and societies are overflowed with its elements, however, they lost sense of living according to the word of God. Baptismal grace did not develop into true faith.

The above mentioned deliberations show the problem of evangelization, new evangelization and catechesis in church teaching compared to the existing reality. The important problem mentioned in this study/monograph is the presence of religious instruction at school. The author tried to answer in which way elements of evangelization and new evangelization are to be introduced into the range of systematic catechesis. They are necessary in school catechesis because at present school an area of pastoral effect of Church. The effective school catechesis should be a care of the whole ecclesial community.

Ks. dr Jarosław CZERKAWSKI – ur. w 1968 r. w Goleniowach. Absolwent WSD w Kielcach. Tytuł doktora teologii z zakresu katechetyki uzyskał w 2005 r. na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II w Lublinie. Redaktor serii podręczników do katechezy w młodszym wieku szkolnym oraz materiałów duszpastersko-liturgicznych dla kapłanów diecezji kieleckiej.